

Základy psychologie tvořivosti

Jarní semestr 2011, rozsah: 1/1, „B“, 4 kredity

Vyučují: Mgr. **Lenka Lacinová**, Ph.D (IVDMR, 246, konzultace po domluvě
lacinova@fss.muni.cz

Mgr. **Eva Pavlíková** (konzultace po domluvě, epavliko@fss.muni.cz)

Cílem tohoto výběrového semináře je nejen se poučit o psychologickém pojetí tvořivosti akademicky, tj. studiem příslušné teorie, ale rovněž si zkusit tvořit a prožít pocity provázející proces vlastního tvoření.

Předmět je svou povahou **AKTIVNÍ** a **INTERAKTIVNÍ** – očekává se bdělá a nadšením sršící účast, nikoliv toliko fyzická. Pokračujeme ve změnách, které nahodávají pověst PSY 155 coby "úplně nenáročného pohodového béčka". Nároky sice rostou, ale snažme se všichni, aby pohoda zůstala ☺.

K dospání povíkendových rán zvolte raději jiný seminář (nebo postel...).

Výuka PSY 155 se totiž koná:

KDY: **pondělí**

V KOLIK: **10:00 – 11:30**

KDE: v seminární učebně **23** (2. patro), FSS MU, Joštova 10

KLASIFIKOVANÝ ZÁPOČET - podmínky:

1. nejméně 80% aktivní účasti na lekcích, tj. možno **2 krát** nepřijít. Vyšší neúčast (3 až 4 absence) bude řešena náhradním zadáním, vysoká neúčast (tj. 4 a více absencí) pak doporučením předmět opakovat v následujícím akademickém roce. Docházka těch, kteří „spadnou do pořadí“ v průběhu prvních týdnů JS, bude řešena individuálně – pravděpodobně náhradním zadáním.
2. prezentace své vlastní tvořivosti nějakým výtvořem trojrozměrným, virtuálním, slovním, hudebním ... před ostatními účastníky semináře.

Na začátku každé lekce 2-3 lidé předvedou svoji tvořivost. Přineste s sebou něco, co jste sami vytvořili - rozměrné předměty hmotné povahy stačí vyfotit. Prezentace všeho druhu - můžete (se) předvést reálně či virtuálně v rozsahu 5 – 7 minut.

3. **zápočtová práce** (zvolíte JEDNU z níže uvedených alternativ a přihlásíte si ji v rozpisu témat a variant od **28. 2. 2011** do **13. 3. 2011**):

4. **úspěšné absolvování vědomostního testu**

(Povinná literatura k testu: Dacey, J. S.; Lennon, K. H. (2000). *Kreativita*. Praha: Grada, 252 s.; přednášky)

Okruhy seminárních prací pro rok 2011

identifikace tvořivosti v dětské kresbě či v textu (slohu) dítětem vytvořeným

Téma předpokládá jistou badatelskou odvalu a invenci. Zadáni spočívá v pokusu stanovit kriteria tvořivosti **v dětské kresbě** (neverbální produkt) a (nebo) **v literárním útvaru napsaným dítětem** (verbální produkt). Je možno se nechat inspirovat některým z nemnohých přístupů, či vymyslet nějaký originální vlastní.

praktická zkušenost s administrací na identifikaci tvořivosti

Obnáší návštěvu kabinetu psychodiagnostických pomůcek a administrace Torranceho testu tvořivého myšlení nebo Testu Urban-Jelenova na sobě či dobrovolníkovi včetně vyhodnocení dle příslušného manuálu. Zápočtovou prací budiž oskenované vyplnění testu (se zamaskovanými identifikačními údaji testované osoby) a vaše vyhodnocení v písemné podobě. Součástí by mělo být i metodologické zamyšlení nad testovatelností kreativity v intencích použité metody.

Další variantou je vyhodnocení cca 20 ks testů Testu hravé tvořivosti, které budou administrovány v rámci výuky a rozvaha nad kognitivními procesy a kognitivními strategiemi aktivovanými v procesu testování.

tvořivé praktikum - aktivní účast na akci pořádané Dětským koutkem na FSS¹

Obnáší vymyšlení, připravení a zrealizování tvořivé, sportovní či zábavné aktivity pro malé děti v rámci např. Velikonočního odpoledne pořádaného Dětským koutkem na FSS. Vhodné pro trpělivé zájemce s hravým duchem a pozitivním vztahem k netrpělivým lidským mláďatům v časnějších fázích vývoje. Avšak i tady bude podmínkou kratší písemné pojednání – zdůvodnění zvolené aktivity, její vhodnosti pro daný věk dětí, co v dětech může vyvolat za pocity, jaké dovednosti může stimulovat a jak případně může přispět k rozvoji tvořivosti dítěte.

(Tato aktivita je vhodná i jako kompenzace častější nepřítomnosti ve výuce, neboť nahradíte nepřítomnost užitečnou přítomností.)

návrh výzkumného projektu k problematice tvořivosti

(kompletní plán výzkumu: výzkumný problém (otázka), rámcově teorie a zhodnocení stavu zpracovanosti tématu v odborné literatuře, velikost a způsob získání vzorku zkoumaných osob, rozvaha nad volbou metod pro daný účel, rozvaha nad způsobem zpracování dat a pokus o finanční rozpočet zamýšleného výzkumu)

Dobrý projekt se může stát základem pro zadání diplomové práce.

---

¹ Dětský koutek na FSS je klíčové slovo, jde o podporu jeho činnosti, takže obdobnou aktivitu jinde nelze uznat.

Termín zadání tématu seminární práce do ISu: **13. 3. 2011**
 Termín odevzdání seminární práce: **8. 5. 2011** (do 23:59 hod)
 Rozsah práce: 4 - 5 normostran
 Forma odevzdání zápočtové práce: pouze v **elektronické podobě** do stejnojmenné složky ODEVZDÁVÁRNY předmětu PSY 155.

Formální náležitosti zápočtové práce:

- normostrana = 60 znaků na řádku, 30 řádků, 1800 znaků včetně mezer na jedné stránce
- písmo Times New Roman, velikost 12
- formát elektronického textu aBcD.doc, aBcD.rtf, aBcD.txt (ne .pdf)
- citační pravidla dle APA (Americké psychologické asociace) – viz více *Metodika tvorby bibliografických citací*
http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js10/metodika/web/ebook_citace.html#

VSTUPNÍ ÚKOL:

Studentky a studenti, jimž byl potvrzen zápis do PSY 155, stručně sepíší:

1. své pohnutky, motivy a důvody, proč si zvolili Základy psychologie tvořivosti.
2. svá očekávání ohledně průběhu a náplně kursu.
3. sebehodnocení: Jste tvořivá/tvořivý? Jak se to pozná, projevuje?
4. představu osobní užitečnosti tvořivosti ve svém dalším osobním či profesním vývoji.

Nemá smysl psát obecnosti či "sociálně žádoucí" slohové cvičení - užitek takové informace je téměř nulový i pro vás samotné. Své texty, prosím, vložte v elektronické podobě do příslušné ODEVZDÁVÁRNY v ISu do **20. 2. 2011**. (Příslušná odevzdávárna je ta, která náleží k předmětu PSY 155 Základy psychologie tvořivosti - složka s názvem **VSTUPNÍ ÚKOL**)

Neodevzdání vstupního úkolu vyvolává pochybnosti o vaší dostatečné motivaci navštěvovat tento kurs. Vstupní úkol je též bodově hodnocen a body se započítávají do celkového hodnocení (viz tabulka níže).

Ti, kteří spadnou do pořadí, či budou zapsáni po udělení výjimky později, odevzdají vstupní úkol po dohodě s vyučujícími rovněž později.

Klasifikační kritéria PSY 155 Základy psychologie tvořivosti

	Max body	Min body
aktivní účast na lekcích	5	3
„Vstupní úkol“	3	1
Seminární práce	10	5
Prezentace vlastní tvořivosti“	10	5
Kontrola znalostí (test, kolokvium)	10	5

klasifikace	Počet bodů
A	33 – 37
B	28 – 32
C	23 – 27
D	18 – 22
E	13 – 17
F	12 a méně

Terminář

20.2. 2011	odevdat vstupní úkol (ODEVZDÁVÁRNA „vstupní úkol“)
22.2. 2011	vyřízení žádostí o výjimku se zápisem PSY 155
13.3. 2011	zadat do ISu téma seminární práce (balík témat)
23.3. 2011	zadat do ISu termín prezentace své tvořivosti (balík témat)
18.4. 2011	kontrola znalostí - test
8.5. 2011	odevzdání seminární práce (ODEVZDÁVÁRNA „seminárka“)
15.5. 2011	odevzdání náhradní práce

Následující program kursu je rámcový, tj. mohou nastat změny.
Každá lekce bude mít část výkladovou a část praktickou, s důrazem spíše na vlastní aktivitu a sebezkušenost frekventantů.

Předpokládáme, že číst umíte, takže teorii každý může doplnit dle:

- seznamu doporučené literatury (zvídaví a nadprůměrně pilní)
- studijních materiálů v ISu (zvídaví a běžně pilní)
- E-learningové požadavky a povinnou literaturu k testu čtou všichni ☺

Ke sdělování tipů, požadavků a jiných nezbytných informací bude využíváno el. pošty přes IS a též interaktivní osnovy předmětu – sledujte prosím.

Odkaz na interaktivní osnovu:

<https://is.muni.cz/auth/el/1423/jaro2011/PSY155/index.qwarp>

První lekce 21. 2. 2011

Úvodní setkání (L + P)²

- Rozcvička mentální a trochu i fyzická
- Analýza vstupního úkolu
- O významu teorie tvořivosti a jejích aplikacích

Druhá lekce 28. 2. 2011

Trocha nezbytné teorie v psychologii tvořivosti (P)

(tvůrčí proces, tvořivá osobnost – na příkladu Perkinsova modelu)
"Koláče tvořivosti" - sebezposuzovací techniky

Třetí lekce 7. 3. 2011

Myšlení zvané tvůrčí (P)

- Myšlení konvergentní a myšlení divergentní
- Charakteristiky tvůrčího myšlení – fluence, flexibilita, elaborace, originalita...
- Různá funkce mozkových hemisfér – obecně, genderově, biologicky...
- Vlastnosti tvořivé osobnosti – schopnost „vidět“, tj. pozorovat, všímat si a uvědomovat si viděné, vidět a uvědomovat si široké souvislosti, odvaha „jít proti proudu“, mít vlastní názor a umět ho vyjádřit, hravost, radost ze života....

Čtvrtá lekce 14. 3. 2011

Exkurs do předpsychologické historie tvořivosti I. (L)

---

² L =Lacinová; P = Pavlíková

Pátá lekce 21. 3. 2011

Exkurs do předpsychologické historie tvořivosti II. (L)

- Hrátky tvořivé verbální
- Kolážování

Šestá lekce 28. 3. 2011

Možnosti a meze identifikace tvořivosti (P)

- testy tvořivosti (Torranceho test tvořivého myšlení, Test Urban-Jelenův, THT)
- dotazníky (KAI, Raudsepp)
- sebesuzovací metody
- praktické a metodologické problémy testování tvořivosti

Sedmá lekce 4. 4. 2011

Administrace testů tvořivosti (P)

- Torranceho test tvořivého myšlení,
  - Test Urban-Jelenův,
  - Test hravé tvořivosti
- (možno využít pro zpracování seminární práce)

Osmá lekce 11. 4. 2011

Tvořivost a pedagogická praxe (P)

- Hlavní předpoklady uplatňování tvůrčích přístupů ve vyučování (předpoklad rozvíjitelnosti kreativity + informovaný pedagog + aktivní a nadšený žák ☺)
- Teoretická báze: divergentní a konvergentní myšlení, princip názornosti v prezentaci poznatků

Praktické vyzkoušení některých metod aktivizace posluchačů, jejich vtažení do „děje výuky“

Devátá lekce 18. 4. 2010

- **Kontrola znalostí – test 50 minut** (ti, co se ze závažných důvodů nebudou moci dostavit k testu, budou zkoušeni ústně; závažný důvod je např. lékařem omluvená nemoc. Za neomluvenou absenci se náhradní šance neposkytuje, bodový zisk z testu tvoří jen část celkového hodnocení – viz tabulka výše.)
- literatura k testu: [Dacey, J. S.; Lennon, K. H. \(2000\). *Kreativita*. Praha: Grada.](#)

26. 4. 2010 – Pondělí velikonoční – možno tvořit např. kraslice ☺

Desátá lekce 2. 5. 2011

Vnitřní zdroje tvořivosti, „mandaly“ (teoreticky i prakticky – C.G. Jung aj.) (P)

Práce s osobní mandalou, sebereflexe, vnitřní bariéry tvořivosti

Jedenáctá lekce 9. 5. 2011

Přednáška „Osobnosti psychologie tvořivosti“ (P)

- **T. Buzan a MindMaps**
  - E. de Bono: Six Thinking Hats
  - A. Osborn – Brainstorming...
- Prubneme „mentální mapování“.

Dvanáctá lekce 16. 5. 2011

Tvořivost zakotvená v hlavě versus tvořivost zakotvená v těle (P)

- lokalizace pocitů a emocí v těle, vyjádření (se) pohybem - tanec, cesta ke středu, do-in...
- reflexe kursu, zpětné vazba...

Literatury dosti k tvořivosti (proto pozor na kvalitu)☺

Literatura základní v češtině: (modré = povinné k testu)

Dacey, J. S.; Lennon, K. H. (2000). *Kreativita*. Praha: Grada, 252 s.

Gardner, H. (1999). *Dimenze myšlení*. Praha: Portál, 398 s.

Hlavsa, J., Jurčová, M. (1978). *Psychologické metody zisťovania tvorivosti*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.

Hlavsa, J. (1971). Aplikovaná psychologie kreativity. *Československá psychologie*, 25(6), 615-626.

Hlavsa, J. (1972). Nástin psychologie kreativity. *Československá psychologie*, 26(5-6), 529-535.

Hlavsa, J. (1985). *Psychologické základy teorie tvorby*. Praha: Academia.

Hlavsa, J. (1986). *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: SPN.

Hlavsa, J. a kol. (1981). *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. Praha: SPN.

Howard, P. J. (1998). *Příručka pro uživatele mozku*. Praha: Portál.

Viewegh, J. (1986). *Fantazie (teoretická studie)*. Praha: Academia.

Žák, P. (2004). *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press.

Literatura základní cizojazyčná:

Clover, A. J.; Ronning, R. R. and Reynolds, C. R. (1989). *Handbook of Creativity*. New York: Plenum Press, 447 s.

Runco, M. A. (1997). *The Creativity Research Handbook*. New Jersey: Hampton Press Cresskill, 337 s.

Sternberg, R. J. (2005): *Handbook of Creativity*. New York: Cambridge University Press, 8th edition, 490 s.

Adams J. L. (1986). *Conceptual Blockbusting: A Guide to Better Ideas*. Addison-Wesley: Reading Massachusetts, ISBN: 0-201-10089-4

Adams J. L. (1986). *The Care and Feeding of Ideas*. Addison-Wesley: Reading, Massachusetts.

Aplikace psychologie tvořivosti ve výchově a vzdělávání:

Bean, R. (1996). *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál.

Fichnová, K., Szobiová, E. (2007). *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. Praha: Portál.

Fischer, R. (1997). *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 172 stran

Lokšová, I., Lokša, J. (2003). *Tvořivé vyučování*. Praha: Grada.

Lokšová, I.; Lokša, J. (1999). *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál.

Read, H. (1967). *Výchova uměním*. Praha: Odeon, 421 s.

Silberman, M. (1997). *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*. Praha: Portál.

Zelina, M.; Jaššová, E. (1984). *Tvorivost' - piata dimenzia*. Bratislava, Smena, 203 stran.

Zelina, M.; Zelinová, M. (1990). *Rozvoj tvorivosti dětí a mládeže*. Bratislava: SPN.

Zuk, A.N. (1981). *Psychologia tvorivosti*. Bratislava.

Aplikace psychologie tvořivosti – tzv. „motivační literatura“ – návody, postupy, hry:

Buzan, T. (2002). *Síla duchovní inteligence*. Praha: Columbus, ISBN 80-7249-131-8

Buzan, T. (2002). *Síla kreativní inteligence*. Praha: Columbus, ISBN 80-7249-138-5

Buzan, T. (2004). *Chytře na své tělo*. Praha: Columbus, ISBN 80-7249-159-8

Buzan, T. (2004). *Jděte na to chytře*. Praha: Columbus, ISBN 80-7249-146-6

Buzan, T. (2007): *Mentální mapování*. Praha: Portál, 168 s., ISBN 80-7367-200-3

de Bono, E. (1997). *Šest klobouků aneb Jak myslet*. Praha: Argo, 185 s.

O'Keeffe, J. (1995). *Týden pro duševní svěžest*. Praha: Tallpress.

O'Keeffe, J. (1995). *Týden pro osobní úspěch*. Praha: Tallpress.

O'Keeffe, J. (1995). *Týden pro větší tvořivost*. Praha: Tallpress.

Kirst, W.; Diekmeyer, U. (1998). *Trénink tvořivosti*. Praha: Portál.

Další nezařazené:

Csikszentmihalyi, M. (1996). *O štěstí a smyslu života*. Praha: Lidové noviny, 399 s.

- Kim, S. H. (1993). *Podstata tvorivosti*. Bratislava: Open Windows.
- Königová, M. (1998). *Tvořivost = kreativita*. Praha: FF Univerzity Karlovy, 153 s.
- Pietrasiński, Z. (1972). *Tvorivé myslenie*. Bratislava: Obzor.
- Poláková, J. (1993). *Myšlenkové tvoření*. Praha: Filozofický ústav AV ČR, 88 s.
- Szobiová, E. (1998). Sociálne prostredie a tvorivosť. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 33(3), 223–231.
- Tuma, M. (1991). *Tvorivý člověk*. Bratislava: Obzor.

Slovníček základních pojmů:

pružnost (flexibilita) = snadné osvojování nových a struktur myšlení

soubor cvičení rozvíjejících pružnost myšlení

plynulost (fluence) = rychlé a snadné nacházení vhodných nápadů a představ

soubor cvičení rozvíjejících plynulost myšlení

originalita = mít často množství neobvyklých a zajímavých nápadů

soubor cvičení rozvíjejících originalitu myšlení

analýza (= schopnost popsat obsah a souvislosti, schopnost precizně definovat)

soubor cvičení rozvíjejících analytické složky procesu myšlení

produktivita (= neustálé překypování nápady a způsoby řešení)

soubor cvičení stimulujících produkci nových myšlenek